

Наталія Опанасенко

Використання інтерактивних технологій у викладанні навчальних дисциплін при підготовці вчителя початкової школи

У статті розглядаються інтерактивні технології навчання майбутніх учителів початкової школи при викладанні курсів «Дидактика», «Теорія національного виховання» за кредитно-модульною системою.

Ключові слова: професійна підготовка, інтерактивні технології, форми роботи.

Interactive teaching technologies of future teachers of primary school in teaching of the subject «Didactics», «Theory national education» by means of credit-module system are examined in the article.

Key words: professional preparation, interactive techniques, forms of work.

Побудова суверенної і незалежної української держави вимагає від кожної людини активної цілеспрямованої діяльності. Провідна роль у навчанні і вихованні підростаючого покоління, у формуванні гармонійно розвиненої, творчої, діяльній особистості належить учителю.

Особливістю сучасного етапу розвитку нашого суспільства є необхідність докорінного покращення підготовки спеціалістів, зокрема майбутніх учителів, створення умов для об'єднання в єдине ціле знань з різних предметів з метою цілісного й різнобічного вивчення матеріалу та успішного застосування їх на практиці.

«Дидактика» і «Теорія національного виховання» є інтегрованими навчальними дисциплінами. Вивчаються вони протягом трьох семестрів. Складаються з трьох модулів: перший – практичний – охоплює практичні і лабораторні заняття (виконуючи при цьому різні види завдань, студент може набрати максимальну кількість балів – п'ятдесят); другий – теоретичний (проводиться атестація студентів, які розв'язують тестові завдання), максимальна кількість балів – тридцять; третій – самостійна робота – охоплює роботу студента в модульному середовищі, виконання завдань самостійної роботи, участь у наукових конференціях, олімпіадах тощо (оцінюється двадцятьма балами).

Вивчення курсу «Дидактика» на педагогічному факультеті передбачає ознайомлення майбутніх педагогів з теоретичними основами процесу навчання (предмет і завдання дидактики, сутність процесу навчання, закономірності і принципи навчання, зміст початкової освіти), а також розкриття особливостей організації навчального процесу в сучасній

початковій школі (методи навчання, форми організації навчального процесу, урок у початковій школі, контроль і оцінювання навчальних досягнень молодших школярів). У процесі вивчення даної дисципліни студенти отримують відомості про особистісно орієнтоване навчання як оновлену парадигму сучасної освіти; дізнаються про активні й інтерактивні методи навчання, збагачують свої знання про педагогічні технології. Серед актуальних проблем дидактики виокремлено узагальнюючу тему – «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі», яка інтегрує у собі всі складові цього процесу – діяльність учителя, діяльність учнів та зміст навчального матеріалу [4, с. 5]. Важливо, щоб «дидактика із суто теоретичної, інформаційно-повідомлюючої навчальної дисципліни перетворювалася у теоретико-прикладну, виконуючу роль філософії освіти й навчання, методології розроблення методик і технологій навчання» [1, с. 3].

Навчальний курсу «Теорія національного виховання» спрямований на висвітлення сутності національного виховання як цілісної системи, його науково-методологічних засад, характеристику закономірностей, принципів та напрямів виховання, розкриває особливості розвитку особистості в колективі. Майбутній учитель знайомиться з особливостями виховання дітей як у процесі навчання, так і в позакласній та позашкільній діяльності, вивчає особливості взаємодії школи, сім'ї та громадськості у вихованні підростаючого покоління.

Поряд з традиційними підходами до вивчення «Дидактика» та «Теорії національного виховання», на педагогічному факультеті ми пропонуємо використовувати інтерактивні технології навчання, які по-новому впливають на традиційний процес засвоєння знань, підвищують його ефективність, спрямовують його на розвиток особистості студента.

Аналіз сучасної науково-методичної літератури свідчить, що науковці (М. Гузик, Л. Коваль, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, І. Прокопенко, О. Рівін та інші) приділяють значну увагу питанню розкриття змісту інтерактивних технологій навчання та їх використання на практиці.

Мета нашої статті – показати використання інтерактивних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи при викладанні курсів «Дидактика» і «Теорія національного виховання» за кредитно-модульною системою.

Інтерактивні технології навчання є новим підходом до організації навчальної діяльності студентів. Інтерактивне навчання сприяє побудові навчального процесу таким чином, що він проходить в умовах постійної активної взаємодії всіх студентів. «Це співнавчання, взаємонавчання

(колективне, групове, навчання в співпраці)» [5, с. 78], де викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. У практичній педагогічній діяльності доцільно використовувати такі форми навчання студентів: парну (робота студента з педагогом чи однолітком один на один), фронтальну (викладач навчає одночасно групу студентів або весь колектив), групову (всі студенти активно навчають один одного), індивідуальну (самостійну) роботу студента [2].

«Дидактика» і «Теорія національного виховання» вивчаються за кредитно-модульною системою. Тематика навчальних курсів поділена на змістові модулі. Дидактика складається з трьох змістових модулів: перший – теоретичні основи навчання й освіти, другий – методи і принципи навчання, третій – форми та засоби організації навчання. Три змістові модулі вміщують «Теорія національного виховання», зокрема: перший – теоретичні основи процесу виховання, другий – форми організації виховної роботи, третій – основні напрями виховання школярів.

У процесі вивчення курсів «Дидактика» і «Теорія національного виховання» ми використовуємо інтерактивні технології навчання. Метою застосування групової форми навчання на практичних і лабораторних заняттях з даних дисциплін є залучення студентів до активної участі в процесі оволодіння програмовим матеріалом. Так, вивчаючи матеріал про класифікацію методів виховання з курсу «Теорія національного виховання» із застосуванням групової форми роботи, перед студентами ставиться завдання, наприклад, закріпити поняття про методи організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки, навчитися підбирати та використовувати методи виховання в навчально-виховному процесі. Потім, кожен студент отримує конкретне завдання: назвати та охарактеризувати методи, що належать до методів організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки; проаналізувати педагогічну ситуацію та назвати методи, які були використані; проаналізувавши педагогічну ситуацію, дати відповідь про те, чи вдало були підібрані методи; звернувшись до творів В. Сухомлинського, виписати його судження про методи виховання і т.ін. Кожен студент має конкретне завдання, за виконання якого він публічно звітується. Від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання. Кожен член групи працює на успіх товаришів, допомагаючи один одному і оцінюючи досягнення інших. У процесі обговорення певних питань виникають проблемні ситуації, на які студенти мають знайти правильну відповідь. В даному випадку викладач, виступаючи як організатор навчального процесу, має виконувати функцію координатора і партнера, допомагаючи окремим студентам і групі.

При обговоренні відбувається перевірка засвоєних знань, співставлення виучуваного матеріалу з попередньо вивченим, щоб прослідкувати збереження взаємозв'язку між поняттями. Робота кожного члена групи оцінюється.

Отже, групова форма роботи передбачає систематичну участь кожного студента в навчанні всіх. Важливу роль відіграє спілкування і взаємодія студентів один з одним.

Фронтальну (колективну) форму навчання можна використовувати на лабораторних заняттях. Зокрема, під час опанування теми «Робота класовода з організації та проведення позакласної виховної роботи» з курсу «Теорія національного виховання» студентам пропонується три види завдань: скласти план проведення класної години, етичної бесіди, читацької конференції. Вкінці заняття кожен студент зачитує план тієї позакласної форми навчання, яку він обрав. Проводиться самооцінка, оцінка роботи студентів один одного. Відбувається узагальнення та систематизація знань студентів.

Як правило, лабораторні заняття з «Дидактики» проходять у школі-лабораторії № 7. Студенти спостерігають та аналізують побачені уроки. Зокрема, під час опанування теми «Форми організації навчання в початковій школі» студентам пропонується два види завдань: подивитися фрагмент уроку, скласти план-конспект традиційного типу уроку чи нестандартного уроку (вказати тип уроку, чітко визначити макро- і мікроструктуру, детально розписати кожен етап уроку). Вкінці заняття кожен студент зачитує план-конспект того типу уроку, який він обрав. Проводиться самооцінка, оцінка роботи студентів один одного. Відбувається узагальнення та систематизація знань студентів. Дана форма навчання передбачає використання у практичній роботі методів колективного обговорення питань.

Також, на лабораторних заняттях нерідко ми використовуємо методи ситуативного моделювання, зокрема імітаційні ігри. Наприклад, один студент проводить урок за заздалегідь підготовленим планом-конспектом, а решта студентів виконують роль учнів певного класу. По закінченню уроку відбувається його обговорення та аналіз.

Важливою процедурою імітації є обговорення отриманих результатів діяльності та усвідомлення майбутніми вчителями причинно-наслідкових зв'язків, які можна простежити, аналізуючи результати імітації. Такі імітаційні ігри сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблемні ситуації.

Досить цікавою є технологія навчального співробітництва, в основу якої покладено вміння організувати процес навчання на основі співпраці,

співтворчості вчителя і учнів. Ця технологія передбачає побудову навчання на основі активної взаємодії всіх учасників навчального процесу з використанням різноманітних засобів інформації, діалогічного характеру навчання [2]. Важливим у даному випадку є використання методу дискусії. Його можна використовувати під час аналізу педагогічних ситуацій, вивчаючи курс «Теорія національного виховання». Наприклад, при вивченні теми «Виховання – цілеспрямована система формування особистості», користуючись посібником О. Матвієнко «Виховання школярів: педагогічні задачі та завдання», студентам пропонуємо, на основі висловлення К. Ушинського «Я бачу в педагогіці не науку, а мистецтво, але переконаний, що в теорії цього мистецтва є дуже багато такого, що потрібно знати людям, які беруть за практику виховання та навчання» [3, с. 21], взяти участь у дискусії, поставивши перед ними запитання: Чи вважаєте Ви, що педагогіка – це лише наука, або лише мистецтво? Вивчаючи тему «Методи виховання», пропонуємо студентам педагогічну ситуацію і відповідно до неї ставимо запитання для дискусії: Чи можна карати дітей? Чи доцільно в педагогічній практиці застосовувати методи покарання? [3, с. 57].

Одним із найважливіших напрямків є самостійна навчальна робота студентів. Важливість вивчення цієї проблеми полягає, насамперед, у зміні функції вищої освіти у формуванні особистості, а також у відсутності більш-менш чіткої теоретичної визначеності понять і закономірностей цього важливого дидактичного явища, особливо коли умовою Європейської вищої освіти є обов'язкове, понад 50 %, виділення часу на самостійну роботу.

З курсів «Дидактика», «Теорія національного виховання» нами розроблена тематика завдань для самостійної роботи таким чином, щоб вони сприяли розвитку інтересу в студентів до педагогічних знань, що врешті-решт поступово стимулюватиме утвердження їх педагогічного мислення і формуватиме педагогічну культуру. Наведемо приклад тематики індивідуальних завдань для самостійного опрацювання: «Процес навчання в сучасній початковій школі», «Традиції навчання в школах України», «Реформування змісту початкової освіти», «Вимоги до підручників для початкової школи», «Традиційні принципи навчання в роботах класиків педагогіки, їх сучасний зміст (на основі праць Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського)», «Різні підходи до класифікацій методів навчання», «Використання комп'ютерів у навчальному процесі початкової школи», «Значення дидактичної гри в початкових класах», «Міжпредметні зв'язки як засіб інтеграції змісту початкової освіти», «Навчально-виховний процес у малокомплектній школі», «Дидактичні вимоги до проведення уроків у перших класах», «Роль оцінки у навчанні молодших школярів», «Шляхи реалізації

розвивальної функції навчання на уроках у початковій школі», «Формування у молодших школярів організованості в навчальній діяльності», «Моніторинг якості початкової освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід» та інші (тематика з курсу «Дидактика»), «Реалізація принципів виховання в сучасній початковій школі», «Українська народна педагогіка про методи виховання», «Значення позашкільних закладів освіти у вихованні дітей», «Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей», «Народознавчі традиції у формуванні громадянських якостей молодших школярів» та інші (тематика з курсу «Теорія національного виховання»).

Отже, опановуючи курси «Дидактика» і «Теорія національного виховання», студенти вивчають філософські засади основ навчання, виховання та освіти, теоретичні основи навчання й виховання. Вчать застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, зокрема, вміло підбирати методи, засоби, форми навчання і виховання учнів, забезпечувати розвиток їх творчих можливостей, здібностей. Використовуючи інтерактивні технології у процесі вивчення навчальних дисциплін, ми, таким чином, активізуємо процес засвоєння знань, надаємо йому творчого характеру, будуємо роботу студентів на співпраці, взаємонавчанні. В умовах інтерактивного навчання студент не лише здобуває знання, але й виховується справжньою особистістю, педагогом з високою педагогічною культурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В.І. Дидактика: підручник [для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / Володимир Іванович Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх вчителів / [Баліцька Н.Г., Біда О.А., Волошина Г.Л. та ін.]; за ред. Н.С. Побірченко. – К.: Науковий світ, 2003. – 138 с.
3. Матвієнко О.В. Виховання школярів: педагогічні задачі та завдання. – К.: Фоліант, 2005. – 200 с.
4. Педагогіка початкової школи: програма навчальної дисципліни (за вимогами кредитно-модульної системи) / [уклад.: Я.П. Кодлюк, З.М. Онишків]. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 70 с.
5. Ярошинська О.О. Дидактика: [навчально-методичний посібник] / Олена Олександрівна Ярошинська. – Умань: РВЦ «Софія», 2007. – 192 с.